

Câhiliye Bedevî Arap Zihninin Son Peygamberle İmtihanı: Uyeyne b. Hısn Örneği

ALİ DADAN

Dr.Öğr.Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye, alidadan@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date : 22.09.2020
Kabul Tarihi / Accepted Date : 30.11.2020
Yayın Tarihi / Published Date : 31.12.2020

Atıf/ Cite as

Dadan, Ali. "Câhiliye Bedevî Arap Zihninin Son Peygamberle İmtihanı: Uyeyne b. Hısn Örneği". *İstem*, 18/36 (2020): 229-252. <https://doi.org/10.31591/istem.833520>

Öz

Uyeyne b. Hısn Hz. Peygamber döneminde yaşamış Fezâre kabilesinin lideridir. Esas adı Huzeyfe b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr. b. Amr'dır. Ancak çocukken geçirdiği bir yüz felçi sebebiyle gözlerinin aldığı şekil nedeniyle Uyeyne diye isimlendirilmiştir. Künyesi Ebû Malik olan Uyeyne'nin ataları da kendisi gibi kabilesinin reisliğini yapmış kabilesinin birliklerini komuta etmiş kişilerden oluşmaktadır. Bu nedenle rivayetlerden atalarını dile getirmekten ve onlar ile övünmekten hoşlandığı anlaşılmaktadır. Kur'an'ı Kerim'in bir çok yerinde atıflar bulunan Arap Bedevîlerinin zihin dünyasını anlamamız açısından Uyeyne'nin hayatını dikkate almamız önem arz etmektedir. Tipik bir Câhiliye Arap bedevîsinin tüm karakteristik özelliklerini taşıyan Uyeyne b. Hısn'ın İslam ve Hz. Peygamber ile olan serüvenine bakılırsa o dönemde Arap Yarımadasında yaşayan bedevîlerin İslamlaşma serüvenini anlamamızı kolaylaştıracaktır. Hendek savaşında Medine'yi kuşatan müşrik ordusu içerisinde yer alan Uyeyne b. Hısn, kendisine Hz. Peygamber tarafından Medine'nin yıllık hurma mahsülünün üçte biri teklif edilmesine rağmen Ensar ileri gelenlerinin buna itirazı sebebiyle Hz. Peygamber bu teklifinden vazgeçmiştir. Gâbe baskınıni düzenleyerek Zer b. Ebû Zer'İ öldürüp Hz. Peygambere ait sağmal develeri kaçırmıştır. Mekke Fethi ve Huneyn Savaşı'na katılan Uyeyne, Hz. Peygamber tarafından teslim olmaları için Tâif Kalesine gönderilen kişidir. İsmi Müellefe-i Kulûb arasında yer alan Uyeyne daha sonra müslüman olması sebebiyle hem kabilesinin zekât amili olarak görevlendirilmiş hem de kendi isteği üzerine zekât vermeyi reddeden Benû Anber üzerine gönderilen seriyeyi komuta etmiştir. Ridde hareketleri sırasında sırf kabile asabiyeti sebebiyle Tulayha b. Huveylid'e yardım etmişse de esir alınıp Medine'ye getirildikten sonra Hz. Ebû Bekir tarafından canı bağışlanmıştır. Rivayetlerden Hz. Ömer'in kendisinden hoşlanmadığı anlaşılan Uyeyne'nin aynı zamanda damadı olan Hz. Osman döneminde hayatı son bulmuştur. Hayatı gelgitlerle dolu olmasına rağmen Uyeyne kaynaklarda Mekke Fethi sonrasında müslüman olan sahabîler arasında anılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Uyeyne b. Hısn, Müellefe-i Kulûb, Fezâre, Ridde.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

Abstract***The Test of Jahiliye Arab Bedouin's Mind with the Last Prophet: The Example of 'Uyayna b. Hisn***

'Uyayna b. Hisn is the leader of the Fazâra tribe that lived in the time of the Prophet Mohammed. His main name is Huzeyfe b. Hisn b. Huzeyfe b. Bedr. b. Amr. However, due to facial paralysis, he suffered as a child, he was called Uyeyne because of the shape his eyes took. The ancestors of Uyeyna, whose tag is Abu Malik, are the people who commanded the troops of his tribe, who, like him, headed his tribe. For this reason, it is understood from the rumours that he liked to express his ancestors and to boast about them. In order to understand the mental world of Arab Bedouins which are referred to in many parts of the Quran, it is important to take into account the life of 'Uyayna. Considering 'Uyayna's adventure with Islam and Prophet Muhammad, which has all the characteristics of a typical Jahiliyya Arab Bedouin, will help us to understand the islamization adventure of the Bedouins living in the Arabian Peninsula at that time.

'Uyeyne, who was in the army of the polytheists that sieged Madina in the battle of the Khandak, was offered one third of the annual date harvest of Medina by Prophet Muhammad, but as the Companions expressed a different opinion on this issue, Prophet Muhammad abandoned this offer. Organizing the Gabe raid, He killed Zer b. Abu Zer and kidnapped the camels belonging to the Prophet Muhammed. 'Uyayna, who participated in the conquest of Mecca and Hunayn battle, is the person sent by Prophet Muhammad to the Taif castle to capitulate. 'Uyayna, whose name was mentioned in the Mu'allafa kulubuhum, was appointed as the zakat collector of his tribe because he became Muslim later on, and also commanded the seriyya sent to Benu Anber, who refused to give zakat at his own request.

Even though he supported Tulayha b. Khuwaylid during the Ridda movements just because of the tribal irritation, he was donated by Abu Bakr after he was taken prisoner and brought to Madina. His life ended in the period of 'Uthman b. 'Affan, who was also the son-in-law of Uyeyne. According to the narrations it is understood that 'Umar b. al-Khattab did not like him. Although his life was full of tides, Uyeyne was mentioned among the companions who became muslim after the Conquest of Mecca.

Keywords: Islamic History, 'Uyayna b. Hisn, Mu'allafa kulubuhum, Fazara, Ridda

Giriş

Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde yerilen¹ Câhiliye Arap Bedevilerinin kolaylıkla İslam'ı kabul ettiklerini söylemek zordur. Aynı şekilde bedevî Arap kabilelerinden olan Fezâre kabilesinin reisi Uyeyne b. Hisn'in hayatına ve Hz. Peygamberle olan irtibatına baktığımızda o dönemde bedevî Arapların imana ve İslam'a bakışlarının nasıl olduğunu net bir şekilde görürüz. Uyeyne b. Hisn Hz. Peygamber ile erken denilebilecek bir zamanda tanışmış olmasına rağmen onun bir türlü İslam'a ve Hz. Peygambere bağlılık konusunda sebat sergilediğini söylememiz mümkün değildir. Elbette bu noktada içinde buldukları Câhiliye Arap Bedevî hayatının kolay terkedilemeyecek bir zihin yapısına dönüştüğünü göz ardı etmememiz gerekir. Bu nedenle Câhiliye Arap Bedevi unsurların istisnaları olmakla birlikte son Peygamber ile kurdukları ilişki hiçbir zaman dünya algılarını değiştirecek, doğrularını ve yanlışlarını yeniden belirlemelerini sağlayacak, muhacirler ve ensar'da olduğu gibi imani dönüşümü sağlayacak bir boyuta kolaylıkla ulaşmayacaktır.

Nesebi ve Ailesi

Ebû Mâlik Uyeyne b. Hisn b. Huzeyfe b. Bedr. b. Amr el-Fezârî (ö. 30/650) İslamın ilk döneminde farklı bir karakter olarak karşımıza çıkan dönemin önemli kişilerinden biridir. Câhiliye bedevîlerinin İslam'a ve tebliğe karşı olan tavrını anlamamız açısından önemli bir örnektir. Aslında adı dedesinin de adı olan Hu-

¹ Bedevîler ile alakalı ayetler için bk. et-Tevbe,9/90, 97, 98, 99, 101, 120; el-Ahzâb, 33/20; el-Fetih, 48/11, 16; el-Hucurât, 49/14.

zeyfe'dir. Ancak erken yaşlarda geçirdiği yüz felci sebebiyle gözleri pörtleyip kısıldığı için "Uyeyne"² diye isimlendirilmiş ve kendi adı neredeyse kullanılmaz hale gelmiştir. Uyeyne b. Hısn'ın büyükdedesi Bedr'e atfen Uyeyne b. Bedr olarak da anılmıştır. Ebû Mâlik künyesine sahip olan Uyeyne, Ma'ad'ın efendisi diye (رب معد) bilinen bir dedenin torunudur.³ Dedesinin dedesi olan Zeyd b. Amr, buluntu kızın oğlu diye de lakaplandırılmıştır. Bunun nedeni ise annesi küçük bir kız iken Fezâre kabilesi hayvanları için otlak aramak amacıyla göç ettikleri esnada yitirilir. Bu küçük kıza başka bir kabile bularak onu ailesine teslim ettiği için bu kıza buluntu kız (اللقطة) anlamında el-Lakîta diye seslenilmeye başlanılmıştır. Bu kız daha sonra çocuk sahibi olunca onun çocuklarına ve torunlarına buluntu kızın oğulları anlamında Lakîtaoğulları (بنو اللقطة) denilmiştir.⁴

Hısn b. Huzeife b. Bedr, kabile reisliği için yerine oğlu Uyeyne'yi bırakmıştır. Uyeyne kabilesini yönetme noktasında diğer kardeşlerinden daha ehil değildi. Ancak babası Hısn ölüm döşeginde oğullarını çağırarak hepsinin önünde Uyeyne'ye "Sen benden sonra halifemsin ve kabilemin reisinin" demiştir. Daha sonra bu durumu kabilesine duyurarak beraberliklerini korumalarını ve her da- im savaşa hazır olmalarını vasiyet etmiştir. Kabilesi de onun vasiyetini yerine getirerek Uyeyne b. Hısn'ı babasının ölümünden sonra Fezâre kabilesinin reisi olarak kabul etmiştir.⁵ Bu konuyla alakalı olarak kaydedilen anlatıma göre Hısn b. Huzeife, Kürz b. Câbir el-Ukaylî tarafından yaralandıktan sonra ölüm döşegindeyken oğullarını çağırması, hangisinin kendisine itaat edeceğini sormuştur. Hepsini itaat edeceklerini söylemeleri üzerine Hısn b. Huzeife en büyük oğlunu çağırarak kılıcını almasını ve sırtından çıkıncaya kadar bastırmasını ister. Ancak büyük oğlu "adam olan babasını öldürür mü?" diyerek karşı çıkar. Hısn diğer oğullarına da aynı teklifi sunmasına rağmen Uyeyne dışında hiçbiri bunu kabul etmez. Uyeyne kılıcı alıp tam babasına batıracağı Hısn b. Huzeife oğulları arasında kendisine en itaatkarın hangisi olduğunu belirlemek için böyle bir imtihan yaptığını söyleyip kendisinden sonrası için Uyeyne'yi tayin eder. Uyeyne kabilesinin reisi olunca ilk iş olarak Kürz'ü öldürerek babasının intikamını almıştır.⁶

Câhiliye döneminde İkinci Ficâr savaşlarının çıkış nedeni olarak gösterilen Ukâz panayırı baskınına Uyeyne düzenlemiştir.⁷ Ayrıca Câhiliye dönemi muallakât şairlerinden en-Nabiğatü'z-Zübyânî şu şiirinde:

² Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrer b. Ali el-Ensârî İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sadır, 1414), 13/301.

³ Ebû Abdullah Muhammed İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâtü'l-Kebir = et-Tabakatü'l-Kübra*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2001), 6/174; Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî, *el-Maârif*, thk. Servet Ukkaşe (Kahire: Dârü'l-Maârif, 1969), 302.

⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/174.

⁵ Cevad Ali, *el-Mufassal fî tarihi'l-Arab kable'l-İslâm* (Beyrut: Darü's-Sâki, 2001), 7/349.

⁶ Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *el-Isabe fî temyizi's-sahabe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995), 4/639.

⁷ Dineverî, *el-Maârif*, 603-604; Muhammed b. Ebu Bekr b. Abdullah b. Musa el-Bürri, *el-Cevhera fî nesebi'n-Nebi ve ahabihî'l-aşere* (Riyad: Darü'r-Rifâi, 1983), 1/359.

يقع خلف رجله بشن

كأنك من جمال بني أقيش

“Sanki sen arka ayaklarının arkasına içi taş dolu kuru bir kırba bağlanıp onun çıkardığı sestem ürkem Ukayş oğullarının develerinden birisin!”⁸ beytiyle kabilesi Benî Zübyan ile Benî Esed'in arasındaki anlaşmayı bozmaya çalıştığı için Uyeyne'yi yermiştir.

Hız. Peygamberle İlk Karşılaşması

Uyeyne b. Hısn Hz. Peygamber ile ilk defa Dûmetülcendel seferi esnasında karşılaşarak bir anlaşma yapmıştır. Buna göre Hz. Peygamber ve ashabı güvenli bir şekilde Vâdilkurâ topraklarından geçerek Dûmetülcendel'e gidecek, Uyeyne'nin kabilesi de yılın o döneminde kendi topraklarında yaşanan kuraklık nedeniyle müslümanların hâkimiyeti altındaki Batnu Nahl civarında bulunan Rebeze yolu üzerinde Medine'den 30 mil uzaklıkta Meraz mevkiine 2 mil uzaklıkta yer alan Tağlemeyn (تغلمين)'deki meralarda hayvanlarını otlatabileceklerdi.⁹

Uyeyne b. Hısn'ın kabilesi olan Fezâre'nin Bedr b. Amr kolunun yaşadığı bölgede çok çetin yaşanan bir kıtlık sebebiyle kendiliğinden tabiatla beslenen hayvanlarından başka malları kalmadı. Uyeyne, Tağlemeyn mevkiine yağmur yağdığını haber alınca yüz aileyi yanına alarak göç etmeye karar verdi. Ancak buranın müslümanların hakimiyet alanı içerisinde yer alması sebebiyle Hz. Peygamber'den ve ashabından çekinerek ilk olarak Medine'ye uğradı.¹⁰

Uyeyne b. Hısn Medine'ye giderken Medine'den yeni ayrılmış bir kervana rastlaması üzerine Hz. Peygamber hakkında bu kervanda bulunanlardan bilgi istedi. Bunun üzerine kervandakiler ona şunları söylemişlerdir: “Ona karşı insanlar üç çeşittir. Birincisi, Araplar ve Kureyş'i karşlarına alarak onlarla savaşan ona iman etmiş kişilerdir. İkincisi, onunla arasında ölesiye bir savaşın sürdüğü iman etmemiş kişilerdir. Üçüncüsü ise ona iman etmiş gibi gözüküp bir taraftan Kureyş'in yanında duran kimselerdir.” Bunun üzerine Uyeyne üçüncü gruba ne denildiğini sorup münafık denildiği cevabını aldıktan sonra “Özelliklerini saydıklarınız arasında da üçüncü gruptan daha garanticisi yok. Bakın ben onlardanım.” demiştir.¹¹

Uyeyne'nin buradaki asıl amacı Hz. Peygamber'in civarını alarak Tağlemeyn yaylağında hayvanlarını güvenli bir şekilde otlatmaktı. Hz. Peygamber yanına gelen Uyeyne'ye İslam'ı kabul etmesini teklifte bulduysa da o ne müslüman oldu ne de kökten reddetti. Uyeyne'nin Hz. Peygamber'in civarında olmak için süre istemesi üzerine Hz. Peygamber ona üç ay süre vermiştir. Bu süre içerisinde ne müslümanlar onlara ne de onlar müslümanlara ilişmiştir. Güvenli bir şe-

⁸ en-Nabiğatü'z-Zübyânî, *Divanü'n-Nabiğatü'z-Zübyânî*, thk. Hanna Nasr Hitti (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1991), 194. en-Nabiğatü'z-Zübyânî'nin muallakât şairlerinden sayılmasıyla alakalı olarak detaylı bilgi için bk. Ali Eminoglu, *Şekil ve Muhteva Yönünden Muallakât Kasideleri* (Konya: Aybil, 2017), 27-29.

⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/58; Dîneverî, *el-Maârif*, 303; Ebû Cafer Muhammed b Cerir b Yezid Taberi, *Târihü't-Taberî: Târihü'l-Ümem ve'l-Mülûk*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (Kahire: Dâru'l-Meârif, 1960), 2/564.

¹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/174.

¹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/177.

kilde hayvanlarını otlatan Uyeyne ve ailesi süre dolunca yağları ve sütleri birikmiş hayvanları semizlemiş bir şekilde memleketlerine dönmüştür.¹²

Bu gelişmenin dışında İslam ordusu Mustalikoğuları Gazvesinden dönerken en-Nakî bölgesinde Bek'a' kuyusu civarında oldukları bir esnada çok sert bir rüzgâr esmesi sebebiyle Müslümanların korktuğu rivayet edilir. Müslümanlar bu rüzgârı hiç güvenmedikleri Uyeyne b. Hısn'ın, kadın ve çocuklardan başka kimsenin kalmadığı Medine'ye muhtemel saldırısının bir işareti olduğunu düşünerek korkmuşlardır. Müslümanların korkularını haber alan Hz. Peygamber onlara Medine'nin her geçidinde meleklerin nöbet tuttuğunu düşmanların onları aşip Medine'ye giremeyeceğini haber vererek¹³ seferde bulunan müslümanları rahatlatmıştır.

Ahزاب Ordusuna Katılması

Uyeyne, Hendek Savaşı'nda Medine'yi kuşatan müşrik Ahزاب ordusu içerisinde yer alan bin kişiden oluşan Fezâre birliğinin komutasını yürütmekteydi. Medine etrafına kazılan hendeği aşmak için zayıf noktasını arayan Dırâr b. Hattab ile birlikte Benî Ubeyd Dağı yakınlarında gece yarısı bir girişimde bulunsa da müslümanların atıkları ok ve taşlar yüzünden geri çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁴ Bu arada Hendek çevresindeki kuşatmanın uzaması üzerine Hz. Peygamber birçok gruptan oluşan Ahزاب ordusunun parçalanması amacıyla Uyeyne ve Hâris b. Avf'a Medine'nin yıllık hurma hasatının üçte birini vermeyi teklif etmiştir.¹⁵

Her ne kadar onlar üçte birine razı olmayıp mahsülün yarısını isteseler de Hz. Peygamber bunu kabul etmemiştir. Hz. Peygamber'i yarıya razı edemeyince üçte birini de kabul ederek aralarında yazılı bir anlaşma yapmak amacıyla on kişilik bir muhafız grubuyla Hz. Peygamberin yanına gelmişlerdir. Hz. Peygamber aralarındaki anlaşmayı metin haline getirmek için yazı malzemesi istemiştir. Sahabenin yazı malzemesini getirmesi üzerine Hz. Peygamber bunları antlaşma metnini yazmak isteyen Osman b. Affan'a vermiştir. Bu esnada Abbad b. Bişr'in tam zırlı bir şekilde Hz. Peygamberin başında duruyor¹⁶ olması aslında ne Hz. Peygamber'in ne de sahabenin Uyeyne gibi bedevîlere güvenmedikleri ve her hâlükârda beklenmedik bir şey yapabilecekleri öngörüsüyle hareket ettiklerini göstermektedir.

Antlaşma metnini yazdırdığı esnada Hz. Peygamber'in kâtiplerinden ve zaman zaman danıştığı kişilerden olan Üseyd b. Hudayr antlaşmanın yapıldığı yere gelerek Uyeyne b. Hısn'ın Hz. Peygamber'in huzurunda ayaklarını uzatarak saygısız bir şekilde oturduğunu görünce Uyeyne'ye "Ey tilki eniğinin gözü! Ayaklarını topla! Rasûlullah'ın huzurunda ayaklarını mı uzatıyorsun? Eğer şu an Rasûlullah'ın huzurunda olmasaydık karnını deşerdim." demiştir. Daha sonra

¹² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/174; Dîneverî, *el-Maârif*, 303.

¹³ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer Vâkidî, *el-Megazî*, thk. Marsden Jones (Beyrut: Darü'l-İlemî, 1989), 2/422.

¹⁴ Vâkidî, *el-Megazî*, 2/67; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/136.

¹⁵ Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam Abdürrezzâk, *el-Musannef* (Beyrut: el-Mektebü'l-İslamî, 1983), 5/367; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/62; Taberi, *Târîh*, 3/573.

¹⁶ Vâkidî, *el-Megazî*, 2/477; Taberi, *Târîh*, 2/69.

H. Peygamber'e dönerek "Eğer bu semadan bir emir ise yerine getir. Şayet değilse onlara kılıçtan başka vereceğimiz bir şey yoktur. Onlar ne zamandır bizim malımıza göz diktiler. Bunlar çaresizlikten hayvan yününe kan dökülüp kızartılarak yapılan ilhiz yerlerdi de bizden ikram ve satın alma haricinde tek bir hurma bile alamazlardı. Allah seni bize gönderdikten ve bizi seninle şereflendirdikten sonra mı bu aşağılıklara haraç vereceğiz?" demesi üzerine H. Peygamber Sa'd b. Muaz ve Sa'd b. Ubade'nin de görüşlerine başvurmuş onların da benzer şeyler söylemesi sonucunda antlaşma metninin mühürlenmeden yırtılmasını emretmiştir.¹⁷

Burada çok önemli üç nokta göze çarpmaktadır. Öncelikle birinci nokta sahabenin H. Peygamber'e karşı ne kadar saygılı olduğu ve ona yapılan saygısızlığa da hiç tahammüllerinin olmadığıdır. İkinci noktaya gelince sahabenin H. Peygamber'in davranışının arkasındaki nedeni sorması eğer H. Peygamber'in kararı vahiy mahsulü değilse kendi görüşünü beyan etmesidir. Kendilerince yanlış olduğunu düşündükleri şeyi açıkça H. Peygamber'e sorarak vahiy nedeniyle değilse o konudaki kendi görüşlerini beyan etmeleri H. Peygamber ile sahabe arasındaki istişarenin yapısını göstermesi açısından önemlidir. Üçüncü nokta ise H. Peygamber'in Üseyd b. Hudayr, Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Muâz ile istişare etmesi ensar adına hareket edileceğinde kimlerin görüşüne başvurduğunu göstermesi açısından önemlidir. Sadece bu olaydaki rolleri bile bu üç ismin ensar içerisinde ne ölçüde söz sahibi olduğunu göstermektedir.

Neredeyse antlaşma imzalanacakken Üseyd b. Hudayr, Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Muâz'ın ölmeyi böyle bir anlaşmaya tercih edeceklerine dair tavrı sonucunda Resûlullah'ı bu anlaşmadan vazgeçirmeleri neticesinde tatlı kazançtan mahrum kalan Uyeyne b. Hısn ve Haris b. Avf hendeğin diğer tarafında bekleyen kabilesinin yanına dönmüştür. Gatafân Kabilesi anlaşmanın nasıl sonuçlandığını sormaları üzerine "Anlaşmayı sonuçlandıramadık. Çünkü kendilerini arkadaşları için feda edecek akli başında bir toplum gördük." diyerek¹⁸ H. Peygamber'in etrafında kenetlenmiş bir Medine toplumunun varlığını itiraf etmişlerdir. Nihayet Ahzap ordusu dağılmaya başlayınca Uyeyne de kabilesiyle birlikte Medine'den ayrılarak memleketine dönmüştür. H. Peygamber'in Uyeyne'ye böyle bir teklif sunması Fezâre Kabilesi'nin gücünü askeri açıdan göstermesi yönüyle önemli bir detaydır.

H. Peygamber'in emri ile Nuaym b. Mes'ûd gidip Ahzap ordusunu dağıtmak için Benî Kureyza'nın rehinelere isteyeceğini ilk olarak Uyeyne b. Hısn'a söylemiş o da Ebû Süfyân'a söylemiştir.¹⁹ H. Peygamber'in şairi Hassan b. Sabit'in Divan'ında Hendek Savaşıyla alakalı yerlerde Uyeyne'den bahsetmiştir. Ayrıca aynı divanın çeşitli yerlerinde Uyeyne için yazılmış hicivlerde bulunmaktadır.²⁰

¹⁷ Abdürrezzâk, *el-Musannef*, 5/367; Vâkîdî, *el-Megazî*, 4/477-478.

¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/176.

¹⁹ Vâkîdî, *el-Megazî*, 2/487.

²⁰ Hassan b. Sabit, *Divanu Hassan b. Sabit*, thk. Abd E. Ali Muhennâ (Beirut: Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994), 22, 72.

Gâbe Gazvesine Sebebiyet Vermesi

6/627 yılının Muharrem/Haziran ayında²¹ Hendek savaşından yaklaşık dört ay kadar sonra Müslümanlar Benî Lihyân Gazvesinden Medine'ye döndükden bir kaç gün geçmemiştir ki Uyeyne b. Hisn kırk adamıyla birlikte Medine yakınında uygun bir otlak olmadığı için Medine-Şam yolu üzerinde bulunan Gâbe bölgesinde otlatılan Hz. Peygamber'in yirmi devesini bir baskınla ele geçirdi. Sağmal olan bu develerin gözetimi isteği üzerine Ebû Zer el-Gıfârî'ye verilmişti. Ancak Uyeyne ve adamları baskın esnasında develerin başında bulunan Ebû Zer'in oğlu Zer'i öldürerek develerle birlikte Ebû Zer'in eşi Leylâ'yı da kaçırmıştır.²²

Baskına uğrayan müslümanlardan biri baskın haberini bir an önce Medine'ye ulaştırmak için harekete geçerek develerin sütlerini Medine'ye götüren Seleme b. Ekva'a yetişti. Baskın haberini Hz. Peygamber'e haber vermesini söyledi de Seleme yanında bulunan Rebâh'a atını vererek haberi onun ulaştırmasını istedi. Kendisi de Seniyyetülvedâ tepesine çıkıp Uyeyne ve adamlarını gözetlemeye başladı. İyi bir ok atıcısı olan Seleme yaya olarak onları kovalayarak bazılarını öldürmeyi başardı. Uyeyne ve adamları daha hızlı kaçabilmek için mızrak ve kaftan gibi birçok eşyayı yollarda bırakmışlar hatta takip edildikleri endişesiyle yemek için kestikleri bir deveyi yüzmeden terketmek zorunda kalmışlardır. Durumu öğrenen Hz. Peygamber Sa'd b. Zeyd komutasında sekiz kişilik bir öncü birlik yollamış arkasından da sefer için hazırlığa başlamıştır.

Seleme b. Ekva' ve İslam öncü birliği tarafından sıkı bir takibe alınan baskıncılar güzergahları üzerindeki Zükared suyundan içmeden kaçmak zorunda kaldılar. Müslümanların kendilerine yetişmek üzere olduğunu anlayan Uyeyne ve arkadaşları pusu kurup beklemeye koyuldular. Hatta uzun müddettir Uyeyne ve adamlarını takip eden Seleme pusu tehlikesini sezerek Medine'den yeni gelen öncü birliğin içerisinde yer alan ve baskıncılara gözü kara bir şekilde saldırmakta olan Muhriz b. Nadle'yi durdurmaya çalışmıştır. Ancak "Allah'a ve âhiret gününe inanıyor, cennet ve cehennem hak olduğunu biliyorsan benimle şehâdet arasına girme, şehit olmamı engelleme!" diyen Muhriz'i durdurmayı başaramamıştır. Kahramanca pusunun üzerine giden Muhriz, Abdurrahman b. Uyeyne tarafından şehit edilmiştir.²³ Bazı kaynaklarda onu şehid edenin Mes'ade b. Hakeme olduğu da zikredilir.²⁴

Hz.Peygamber'in emriyle yola çıkan bu birlik pusunun açığa çıkmasının arkasından saldırıya geçen Ebû Katâde, Abdurrahman b. Uyeyne'yi öldürdü. Bu-

²¹ Gâbe Gazvesi'nin 6. yılın Rebiülâhîr ayında (Eylül 627) gerçekleştirildiğine dair rivayetler olduğu gibi aynı yılın Zilhicce/ Nisan 6/628'de (Ebû Amr eş-Şeybani Halife b. Hayyât, *Târîh*, thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî (Beyrut: Daru'l-Kalem, 1367), 77.)veya 7/628 yılın başında Muharrem/Mays'da (Taberi, *Târîh*, 2/596.) meydana geldiğine dair rivayetler de vardır.

²² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/175.

²³ İbn Hacer el-Askalânî, *el-Isabe*, 5/592.

²⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/77; Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b Abdullah b Muhammed Kurtubî İbn Abdülber, *el-İstîab fî ma'rifeti'l-ashab*, thk. Ali Muhammed Bicavî (Beyrut: Dârü'l-Cil, 1992), 3/1365.

rada yaşanan çatışma sonucunda Uyeyne'nin oğullarından Abdurrahman ve Hubeyb ile yeğeni Mes'ade b. Hakeme, Karafe b. Malik, Ūsar b. Amr'ı öldürülerek develerin on tanesini geri alınabildi. Ancak Muhriz b. Nadle ile Vakkâs b. Mücezziz bu çatışmada şehid düşmüşlerdir. Bu noktada Müslümanlardan sadece Muhriz'in şehid düştüğü, baskıncılardan ise dört kişinin öldürüldüğü rivayeti de mevcuttur.²⁵

Hz. Peygamber Medine'de Abdullah b. Ūmmü Mektûm'u vekil bırakıp Sa'd b. Ubâde'yi de 300 kişilik askerî birlikle Medine'yi korumak üzere görevlendirdikten sonra 400 (veya 500, 700) kişilik bir kuvvetle Zû Kared'e doğru sefere çıktı. Hz. Peygamber karargâhını Zûkared'de bir tepe üzerine kurup bir gün bir gece bekledikten sonra öncü kuvvette yer alan sahâbîler kendilerine katılmak üzere yola çıkan Hz. Peygamber ile Zûkared'deki suyun başında buluştular. Bu nedenle Gâbe Gazvesine Zûkared Gazvesi de denilmektedir.²⁶

Seleme ve arkadaşları yanlarında kurtardıkları develeri ve Uyeyne ile adamlarının kaçarken bıraktıkları mızrak ve kaftanları Hz. Peygamber'e teslim ettiler. Seleme, her ne kadar yanına 100 atlı alarak takibe devam etmek isteyse de Hz. Peygamber'in pusu tehdidi sebebiyle buna izin vermediği anlaşılmaktadır. Bu gazve esnasında baskıncıları takipte gösterdikleri maharetten dolayı Hz. Peygamber, "Bizim en iyi süvarimiz Ebû Katâde, en iyi piyademiz de Seleme b. Ekva'dır" diyerek onları takdir etmiştir.²⁷

Hz. Peygamber, bu gazvede Uyeyne'nin oğlu, yeğeni ve kabilesinden öldürülenlerin intikamını almak amacıyla ani bir baskın düzenleyeceği tehdidi altında vakit namazları "koru namazı" (salâtü'l-havf) şeklinde kıldırıştır. Hz. Peygamber burada beş gün kadar beklemesine rağmen herhangi bir birliğin üzerlerine gelmemesi nedeniyle Medine'ye dönmüştür.²⁸

Uyeyne ve adamları gasbettikleri sağlam develerle birlikte Ebû Zer'in hanımını Leyla'yı da evlerinin önüne bağlayıp uyumak için evlerine çekildikleri bir esnada Leylâ bir yolunu bulup develerden birine binerek kaçıp kurtulmuştur. Medine'ye ulaştıktan sonra Hz. Peygamber'e: "Ey Allah'ın elçisi! Eğer Allah beni kurtarırsa Allah rızası için bindiğim deveyi kurban etmeyi adanmışım." demesi üzerine gülümseyen Hz. Peygamber: "Deveye verdiğin ceza ne kadar kötü. Allah seni ona bindiriyor, onunla kurtarıyor, sen ise onu boğazlamak istiyorsun! Allah'a isyan içeren bir hususta veya sahip olunmayan bir şeyden adak olmaz. O benim develerimden biridir. Evine dön!" diyerek sahip olunmayan bir şey için adakta bulunulamayacağını bildirmiştir.²⁹

Hayber Gazvesinde Yahudilerin Yanında Yer Alması

7/628-29 yılında Hayber Gazvesi sırasında Uyeyne'nin reisi olduğu Fezâre

²⁵ Vâkıdî, *el-Megazî*, 2/549.

²⁶ Vâkıdî, *el-Megazî*, 2/546; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/77.

²⁷ Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b Muhammed b Abdülkerim İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-tarih*, thk. Amr Abdüsselam Tedmürî (Beyrut: Darü'l-Kitabi'l-Arabî, 1997), 2/75.

²⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/77.

²⁹ Vâkıdî, *el-Megazî*, 2/548; Ebû Muhammed Cemaleddin Abdülmelik İbn Hişam, *es-Siretü'n-nebevi*, thk. Mustafa es-Sekka (Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebi, 1955), 2/285.

kabileleri tüm Gatafân gibi Hayber Yahudilerine yardıma gelmişti. Hz. Peygamber Hayber seferine çıktığı zaman Uyeyne ve adamlarına tarafsız kalmaları ve yurtlarına dönmeleri şartıyla, Hayber'in yıllık hurma hasadından pay verileceğini vaad eden bir haber gönderdi. Ancak Uyeyne kabilesiyle birlikte yahudilerin safinda kalmayı tercih etti.³⁰

Hz. Peygamber yaptığı teklifin kabul edilmemesi üzerine Hayber'den önce Fezâre yurduna yürümeye kalkışınca Uyeyne ve adamları Hayber'den ayrılarak Hayber Yahudilerini yalnız bırakmışlardır. Hayber Gazvesi'nin müslümanların zaferiyle sonuçlanması üzerine Uyeyne Medine'ye giderek Hz. Peygamber'den tarafsız kalması karşılığında kendisine önerilen payı talep etmiştir. Talep ederken de rüyasında Hayber'de bir dağ olan Zü'r-Rukaybe Dağı'nın kendine verildiğini gördüğünü söyleyerek Hayber ganimetinden pay alma beklentisini dile getirmiştir. Ancak Hz. Peygamber "Sizin hisseniz Hayber'de bulunan Zü'r-Rukaybe Dağı'dır! Haydi, Zü'r-Rukaybe sizindir!" diyerek fırsatçılık yapmaya çalışan Uyeyne'ye olumsuz bir cevap vermiştir.³¹

Cinâb Seriyesi'nin Gönderilmesindeki Rolü

7/629 yılının Şevval/Şubat ayında Gatafân Kabilesinin Medine'ye saldırıyı planladıkları ve Uyeyne'nin bu girişime yardım etme niyetinde olduğu bilgisi alınınca 300 kişilik bir birlik hazırlanmış, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Beşîr b. Sa'd'ı tavsiye etmeleri üzerine bu birliğin komutanı olarak Beşîr tayin edilmiştir. Ayrıca Hayber Seferi'nde kılavuzluk yapmış olan Hüseyl b. Nüveyre el-Eşcaî'nin rehberliğine başvuruldu. Hz. Peygamber geceleri yürüyüp gündüzleri gizlenmelerini emretti. Beşîr, Fedek ile Vâdilkurâ arasında bulunan Fezâre kabilesinin yurdu olan Cinâb (Cebâr) ve Yümn'e doğru Hüseyl b. Nüveyre'nin rehberliğinde ilerlediyse de Uyeyne ile iş birliği yapan Gatafân kabilesi müslümanlarla savaşmayı göze alamayarak kaçmışlardır.³² Bir rivayete göre de İslam birliği Selah denilen yerde Uyeyne b. Hısn'ın gözcüsüne rastlayarak onu öldürmüş daha sonra Uyeyne b. Hısn ve adamlarıyla çatışarak onları bozguna uğratmıştır. Bir müddet sonra müslümanlar dağılan Uyeyne b. Hısn'ın adamlarından iki kişiyi yakalamayı başararak ele geçirdikleri deve, siğir gibi büyükbaş yaylım hayvanlarından birçok ganimetle Medine'ye geri dönmüşlerdir.³³ Esirlerin daha sonra müslüman olmaları sebebiyle Hz. Peygamber tarafından yurtlarına geri gönderilmiştir.³⁴

³⁰ Vâkîdî, *el-Megazî*, 2/650.

³¹ Vâkîdî, *el-Megazî*, 2/676; Ebû Bekir Ahmed b el-Hüseyn b Ali Beyhakî, *Delailü'n-nübüvve ve ma'rîfetu ahvâli sahibî's-şeria*, thk. Abdülmu'ti Kal'aci (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988), 4/249-250; Ebü'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b Ali b Abdülkadir Makrizî, *İmtaü'l-esmâ' bima li'n-nebi mine'l-ahvâl ve'l-emval ve'l-hafede ve'l-metâ'*, thk. Muhammed Abdülhamid en-Nemisi (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999), 13/335.

³² Ebû Hâtîm Muhammed b Hibban b Ahmed et-Temîmî İbn Hibban, *es-Siretü'n-nebeviyye ve ahbarü'l-hulefa* (Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekafiyye, 2000), 1/312; Ebü'l-Feth Fethuddin Muhammed b Muhammed İbn Seyyidünnas, *Uyünü'l-eser fi fününi'l-megazi ve's-şemal ve's-siyer*. (Beyrut: Dârü'l-Kalem, 1993), 2/191; Makrizî, *İmtaü'l-esmâ'*, 1/330.

³³ Vâkîdî, *el-Megazî*, 2/728; Ebü'l-Abbas Ahmed b Yahyâ b Cabir el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, thk. Süheyl Zekkâr, Riyad Zirikli (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1996), 1/379; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 3/493; Taberî, *Târîh*, 3/23; Makrizî, *İmtaü'l-esmâ'*, 1/330.

³⁴ Vâkîdî, *el-Megazî*, 2/728; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 3/473.

Müslüman Olmaya İkna Olması

Uyeyne b. Hısn; Cinâb Seriyesi sonrasında yakalanmamak için atının üstünde hızla kaçarken Hâris b. Avf'a rastladı. Hâris, onu durdurmak istediye de "Muhammed'in ashâbı beni yakalamak için takip ediyor." diyerek panik halinde atını dört nala sürmesi sebebiyle durdurmayı başaramadı. Ancak bu sırada Hâris b. Avf durumunu gözönünde bulundurup enine boyuna düşünmesinin zamanının geldiğinin ve yeni oluşan şartlara göre tavır belirlemesi konusunda tavsiyesinde bulunmuştur.³⁵

Hâris b. Avf "Muhammed'in süvarilerinin geçebilecekleri yol üzerinde onların beni göremeyeceği bir yere saklandım. Tüm gün boyunca orada bekledim. Ne bir kimseyi görebildim ne de Uyeyne'yi yakalamak isteyeniyi. Görebildiğim tek şey onun kalbine dolmuş olan korkuydu"³⁶ diyerek Uyeyne'nin psikolojik olarak içinde bulunduğu durumu en iyi şekilde tasvir etmiştir.

Daha sonra Hâris, Uyeyne'nin saklandığı yere giderek onu kimsenin aramadığını, kaçışının anlamsız olduğunu söyledi. Bunun üzerine Uyeyne kaçma sebebinin esir düşecek olursa tutsaklığa katlanamayacağı olduğunu bildirdi. Ayrıca Hâris b. Avf, Benî Kaynuka, Benî Nadîr, Benî Kurayza ve Hayber Yahudilerinin akıbetini örnek gösterdi. Hicaz Yahudilerinin aşılmaz kaleleri mümbit hurmalıkları sebebiyle bütün Araplar onlara sığınsalar Arapları koruyacak güçte oldukları halde Hz. Peygamber'e karşı teslim olduklarını hatırlattı. Uyeyne b. Hısn, Hâris'i haklı bulmasına karşın müslümanların elde ettiği bu başarıları bir türlü sindiremediğini de itiraf etmiştir. Hâris'in Uyeyne'ye Hz. Peygamber'e gidip birlikte müslüman olması teklifine verdiği cevap Uyeyne'nin zihniyetini anlamak adına önem arz etmektedir. Uyeyne, Hâris'in teklifine "Ben Muhammed'e tâbi olurum. Ancak ona benden önce tâbi olanlar: 'Biz Bedir'e ve diğer savaşlara katıldık.' diyerek övünmeye kalkacaklardır." demesi üzerine Hâris b. Avf eğer Hz. Peygamber'e daha önce tâbi olmuş olsalar sahabilerin önde gelenlerinden olacaklarını ancak yalnız olmadıklarını zira Hz. Peygamber'in kendi kabilesinden Mekkeli müşriklerin halen Hudeybiye'de antlaşma yaparak durumlarını devam ettirdiklerini hatırlattı. Bunun üzerine Uyeyne b. Hısn Hz. Peygamber'e gidip müslüman olmaya karar vermiştir.³⁷

Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf Medine'ye doğru giderken yolda Ferve b. Hübeyretü'l-Kuşeyrî ile karşılaştılar. Ferve, Câhiliye umresi yapmak için Mekte'ye gidiyordu. Uyeyne ile Hâris, durumlarını Ferve'ye anlattılar. Ferve de onlara "Bence, Hudeybiye Antlaşması sürecinde, Kureyş'in ona nasıl bir tavır takınacağını görünceye ve onlardan alacağım haberleri size getirinceye kadar acele etmeseniz iyi edersiniz."³⁸ demesi üzerine, Hâris ve Uyeyne'nin Hz. Peygamber'e gitmeyi geciktirdikleri anlaşılmaktadır.

³⁵ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/729.

³⁶ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/729.

³⁷ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/729.

³⁸ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/730.

Ferve b. Hübeyre, Mekke'ye giderek Kureyş müşriklerinin Hz. Peygamber'e karşı tavrını gözlemlerdi. Uzun görüşmeler yapıp birçok kişiyle mevcut durum hakkında istişarelerde bulundu. Sonra Uyeyne b. Hısn ve Hâris b. Avf ile buluşarak onlara, Kureyş müşriklerinin durumunu şu şekilde ifade etmiştir: "Gördüm ki Kureyş onun galip geleceğine kesin gözüyle bakıyor. Onun üzerine yürümeye kalkışır gibi oluyorlar ancak bedelinin ağır olabileceğini düşünüp geri duruyorlar. Bir adım ileri atıyorlarsa diğerini geriye atıyorlar."³⁹

Ferve'nin sözlerinden sonra Uyeyne stratejik olarak Hz. Peygamber'in yanında durmanın kendi açısından daha uygun olduğunu düşünmüş olsa gerektir. Uyeyne bu süreçte İslam'ı kabul etmiş olsa Hz. Peygamber'in onu Huneyn sonrasında Müellefe-i Kulûb içerisinde değerlendirmemesi gerekirdi. Bu nedenle Uyeyne'nin Mekke'nin fethinden sonraki süreçte müslüman olduğunu kabul etmek daha doğru olacaktır. Çünkü ilerideki başlıklarda işleyeceğimiz üzere Uyeyne'nin kendi ifadeleri, onun hem Mekke fethine hem de Huneyn ile Tâif seferlerine sırf ganimet elde etmek için katıldığını ortaya koymaktadır.

Mekke Fethine Katılması

Hız. Peygamber, Mekke Fethi için düzenleyeceği seferi ve yapılan hazırlıkları son ana kadar gizli tutmuştu. Sefere katılacaklara bile bu seferin nereye düzenleneceğini söylememişti. Hatta Medine'den ayrıldıktan sonra yolda bile hedefin neresi olduğunu gizledi. Uyeyne b. Hısn, Necd'de ailesinin yanında Hz. Peygamber'in birçok Arap kabilesini yanına alarak sefere çıkma hazırlığı yaptığı haberini aldı. Hemen harekete geçerek kavminden bir grup askerle Medine'ye ulaştı. Ancak Hz. Peygamber'in iki gün önce Medine'den ayrıldığını öğrenmesi üzerine Hz. Peygamber'in ordusunun izini takip ederek Arc denilen yerde ona yetişti. Hz. Peygamber'in konakladığı esnada ona gelerek: "Ya Rasulallah! Senin bir yere sefer düzenleyeceğinin haberi bana ulaştı. Hızlı bir şekilde geldim eğer bilseydim kabilemi toplar gelirdim de bize çok faydası dokunurdu. Ancak ben sizde savaş hali görmüyorum. Ne çekilmiş sancaklar ne de bayraklar görüyorum. Umre mi yapmak istiyorsunuz? Ancak ihrama da girmemişsiniz. Yönünüz nerededir?" demesi üzerine Hz. Peygamber "Allah nereye dilerse oraya" diye cevap verdi. Bunun üzerine Uyeyne b. Hısn'ın Sükâ'da orduya katılan Akra' b. Hâbis'in yanında orduda yerini aldığı görülmektedir.⁴⁰ Bu noktada Hz. Peygamber'in Mekke fethine giderken Uyeyne b. Hısn'a haber göndermemesi esas itibarıyla Hz. Peygamber'in ona güvenmediğinin bir göstergesidir.

Bu arada Ailesinden on kişilik bir birlikle fetih ordusunda yer alan Uyeyne, ordu Kadid bölgesine gelip bayrakları ve sancakları çıkarmaları üzerine pişmalıkta parmağını ısırıştır. Bunu gören Hz. Ebûbekir neye pişman olduğunu sorunca kavminin Hz. Peygamber'in ordusunda yer alamaması diye cevap vermiştir. Muhtemelen böyle büyük bir ordunun içerisinde yer almayarak elde edilecek ganimetten kavminin mahrum olmasına üzülmüş olsa gerektir. Ancak Hz. Peygamber'in ısrarla ordunun hedefini söylememesine rağmen Uyeyne'nin bir şeyler öğrenebilmek için Hz. Ebûbekir'e de ordunun nereye gittiğini sordu-

³⁹ Vâkıdî, *el-Megazî*, 2/730.

⁴⁰ Vâkıdî, *el-Megazî*, 2/802.

ğunda da Hz. Peygamber'den duyduklarından daha fazlasını öğrenememiştir. Ancak Mekke'ye yaklaşıncı ordunun Mekke üzerine yürüdüğüne Uyeyne de herkes ile birlikte farketmiştir. Çok ilginçtir ki Mekke Fethi gününde Hz. Peygamber'in Mekke'ye Uyeyne b. Hısn ve Akra' b. Hâbis'in arasında girdiği rivayet edilmektedir.⁴¹

Huneyn Gazvesinde Yer Alması

Uyeyne Mekke Fethi'nin akabinde Huneyn Savaşı'na da iştirak etmiştir. Kaynaklar Huneyn'de Uyeyne ile alakalı olarak Akra' b. Hâbis ile arasında geçen kan davasından bahsetmektedir. Mekke'ye yürürken Ebû Katade komutasındaki birlik Gatafân kabilesinin bulunduğu bir yerden geçerken İslâm'ın selamı ile insanlara selam verilir ve onlarda bu selamı almalarına rağmen İslâm ordusundan Muhallim b. Cessâme daha önce aralarında düşmanlık bulunan Amir b. Azbat'ı öldürür.⁴² Nitekim "Ey iman edenler! Yeryüzünde, Allah yolunda sefere çıktığınız zaman, son derece dikkatli davranın. Size selam verene dünya hayatının bir kazancını elde etmek için: 'Sen mümin değilsin' demeyin. Unutmayın ki Allah'ın katında birçok ganimet vardır. Siz de önceden böyleydiniz, Allah size lütfetti de imana ettiniz. O halde iyice araştırın, dikkatli davranın. Muhakkak Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır."⁴³ ayeti bu olay üzerine nazil olmuştur.

Hz. Peygamber henüz Huneyn'den ayrılmadan öğle namazını kılıp bir ağacın gölgesinde oturup istirahat ettiği esnada Uyeyne b. Hısn ile Akra' b. Hâbis, Hz. Peygamber ile görüşmek isterler. Uyeyne, Hz. Peygamber'den haksız yere öldürülen Amir b. Azbat'ın kanını talep eder ve katili olan Muhallim b. Cessâme'nin cezalandırılmak üzere kendisine verilmesini ister. Akra' b. Hâbis de Muhallim'i savunur. Ancak Hz. Peygamber uzun uğraşlar sonrasında Uyeyne b. Hısn'ı sefer sırasında elli deve, Medine'ye dönüşte de elli deve verme vaadiyle diyeti kabul etmeye ikna eder.⁴⁴

Tâif Kuşatmasına Katılması

Uyeyne b. Hısn Tâif kuşatmasının uzaması üzerine Tâif kalesine gidip Sakîf kabilesi ile konuşmak için Hz. Peygamber den izin istedi. Hz. Peygamber de görüşmesi için ona izin vermesi üzerine, Uyeyne b. Hısn, Tâif kalesine giderek: "Anam babam, size feda olsun! Yemin ederim ki Muhammed sizin gibi bir düşmanla hiç karşılaşmadı! Kalenizin içinde direnin! Kaleniz ulaşması zor ve sarp olması sebebiyle içinde korunmaya elverişlidir! Silahınız çok, su kaynaklarınız boldur. Sakın korkmayın! Biz kölelerden daha güçsüzsünüz! Siz sakın kendi elinizle teslim olmayın! Ağaçlarınızın kesilmesi de size ağır gelsin!" dedi.⁴⁵

Uyeyne Tâif Kalesi'nden çıkınca, Sakîfliler, Uyeyne'yi önceden tanıyan Ebû Mihcen'e: "Biz onun kaleye girmesinden rahatsızız! O kalemizde ve bizde gördüğümüz zayıf noktaları Muhammed'e bildirir diye tasalanıyoruz!" dediler. Ebû Mihcen: "Ben onu çok iyi bilirim. Bizim içimizde, Muhammed'e Uyeyne'den ve

⁴¹ Vâkıdî, *el-Megazî*, 2/804.

⁴² Vâkıdî, *el-Megazî*, 2/797.

⁴³ Nisa, 4/94.

⁴⁴ İbn Mâce, *Diyât*, 4; Vâkıdî, *el-Megazî*, 3/919-920; İbn Hişam, *es-Siretü'n-nebevi*, 2/627.

⁴⁵ Vâkıdî, *el-Megazî*, 3/932.

onunla birlikte hareket edenlerden daha düşman olan biri yoktur!" dedi.⁴⁶

Uyeyne b. Hısn Tâif'ten dönünce Hz. Peygamber ona Tâiflilere ne söylediğini sordu. Uyeyne b. Hısn onları İslâma davet ettiğini, cehennemle korkutup cennetle müjdelediğini, Hz. Peygamber'in Tâif'i teslim almadıkça geri dönmeceğini bu nedenle eman istemelerini zira daha önce Benî Kaynuka, Benî Nadîr, Benî Kureyza ve Hayber Yahudileri gibi güçlü kale ve silahları olanların bile teslim olduğunu söyleyerek onları gücü yettiğince çaresiz hissettirmeye çalıştığını bildirmiştir. Ancak Hz. Peygamber Uyeyne'nin yalan söylediğini aslında neler söylediğini tek tek nakletti. Bunun üzerine Uyeyne b. Hısn pişmanlık duyarak Allah'tan af dileyip tevbe etti. Hz. Ömer bu durum karşısında onun boynunu vurmaya teklif ettiyse de Hz. Peygamber "İnsanlar, Muhammed adamlarını öldürtüyor şeklinde laf çıkarır" diyerek Hz. Ömer'e Uyeyne'ye dokunmamasını emretti. Hz. Ebû Bekir de Uyeyne b. Hısn'ı azarlayarak "Yazıklar olsun Uyeyne! Demek sen hala bâtil üzerinde ısrar edip duracaksın öyle mi? Sen kaç kez karşımıza çıktın! Üzerimize ordu gönderdin! Kılıç çekip bizimle savaştın! Sonra da müslüman olmana rağmen düşmanımızı bize karşı kışkırtmaktan çekinmeyeceksin öyle mi?" demesi üzerine Uyeyne b. Hısn: "Ey Ebû Bekir! Allah'tan bağışlanmamı diliyor ve tevbe ediyorum! Ben bir daha böyle kötülükler yapmayacağım!" demiştir.⁴⁷

Bir müddet sonra müslümanlar Tâif kuşatmasını kaldırınca Saîd b. Ubeyd es-Sakaffî'nin "Şunu bilin ki; Sakif kabilesi yerinde duruyor!" diye seslenmesi üzerine Uyeyne b. Hısn "Onlar şerefli ve izzetli olarak yerlerinde duruyor ve duracaklar!" diye karşılık vererek Saîd'in sözlerine katıldığını gösterdi. Bunun üzerine müslümanlardan biri Uyeyne'ye: "Allah seni kahretsin! Hz. Peygamber'e ile mücadele eden müşrik bir topluluğu mu övüyorsun? Güya sen Hz. Peygamber'in yanında yer almıştın?" diyerek çıkışınca Uyeyne b. Hısn "Yemin ederim ki ben sizinle birlikte Sakif kabilesiyle savaşmak için gelmedim. Ben eğer Muhammed, Tâif'i fethedecek olursa payıma düşecek bir kız ile evlenip bir oğul sahibi olurum diye umdum. Çünkü Sakif kabilesi çok zekidir" diye karşılık vermiştir.⁴⁸

Hz. Ömer, Uyeyne'nin bu sözlerini Hz. Peygamber'e haber vermişse de Hz. Peygamber gülüp geçmiş ve üzerine onun ile alakalı olarak şöyle demiştir: "O itaat edilen bir ahmaktır."⁴⁹

Ci'râne'de Ganimet Paylaşımındaki Tutumu

Hz. Peygamber'in Huneyn Savaşı ve Tâif Kuşatması sonrasında ganimet taksimini geciktirmesinden zaman kazanmak istediği anlaşılmaktadır. Şayet bu süre zarfında müslüman olan Hevâzinliler olursa esir iseler salıvermek, ganimet olarak alınmış malları varsa geri iade etmek istediği kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle müslüman olabileceği düşünüldüğünden esirlere kötü muamelede bu-

⁴⁶ Vâkîdî, *el-Megazî*, 3/932.

⁴⁷ Vâkîdî, *el-Megazî*, 3/933.

⁴⁸ Taberî, *Târih*, 3/85.

⁴⁹ Vâkîdî, *el-Megazî*, 3/937.

lunulmuyordu. Hatta Hz. Peygamber elbise ihtiyacı bulunan esirlere elbise dağıtılmasını emretmesi⁵⁰ ileriye dönük olarak alacağı muhtemel karara dair önemli bir işarettir.

Ancak yeni müslüman olmuş veya kalpleri İslam'a ısındırılan bazı bedevîler ile münafıklar bir an önce ganimetleri taksim etmesi noktasında Hz. Peygamber'i kızdıracak düzeyde ısrarcı oldular. Bunun temel nedeninin Hz. Peygamber'in niyetini sezmeleri olmalıdır. Şayet Hevâzin kabilesi müslüman olacak olursa bedevîler hatırı sayılır şekilde bir ganimetten mahrum olacaklarını biliyor ve bu nedenle Hz. Peygamber'e bir an önce taksimatta bulunması noktasında ısrarcı oluyorlardı.

Nitekim Hevâzin kabilesinden bir heyet gelerek müslüman olduklarını bu nedenle esir düşen kadın ve çocukları ile ganimet olarak ele geçirilen mallarını kastederek Hz. Peygamber'in kendilerine iyilikte bulunmalarını istediler. Hz. Peygamber de mallarıyla kadın ve çocuklarından birini seçmelerini söylemiştir. Hevâzin kabilesi de kadın ve çocuklarını seçmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber esirler içerisinde kendisine ve Abdülmuttaliboğullarına düşen hisseleri geri vereceğini ancak tüm müslümanların iade etmeleri için öğle namazından sonra kalkıp biz Müslüman olarak geldik diyerek, kadın ve çocuklarının geri verilmesini istediklerini Hz. Peygamber'den tekrardan herkesin huzurunda talep etmelerini istedi. Onların bunu aynen yapması üzerine Hz. Peygamber kendisine ve Abdülmuttaliboğullarına düşen hisseleri iade etmiş ve hemen arkasından muhacirler ve ensar da kendi hisselerinin Hz. Peygamber'in olduğunu ifade etmiştir. Ne var ki Fezâre kabilesi adına Uyeyne b. Hisn, Temîm Kabilesi adına Akra' b. Hâbis ve Süleym kabilesi adına Abbas b. Mirdâs hisselerini vermeyeceklerini söylemişlerdir. Ancak Süleym kabilesi, reislerinin kararına uymayarak hisselerinin Hz. Peygamber'e ait olduğunu beyan etmişlerdir.⁵¹ Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Ey insanlar, onlara kadın ve çocuklarını geri veriniz. Bu konuda kim bize uyarak elinde olanlardan bir şey verirse Allah'ın bize önceden vermiş olduğu ganimetlerden altı deve verilecektir"⁵² buyurarak hisselerini vermek istemeyenlerin hisselerini vermesini sağlamıştır. Fakat Uyeyne b. Hisn uzun uğraşlar sonucunda payına düşen yaşlı bir kadını iade etmeye ikna olmuştur. Hz. Peygamber, Uyeyne'ye, Hevâzin Kabilesinden ele geçirilen ganimetlerden müellefe-i kulûb kapsamında Ebû Süfyân b. Harb, Muâviye b. Ebû Süfyân, Hakim b. Talik b. Süfyan b. Ümeyye, Halid b. Esid, Haris b. Hişam, Nadr b. Haris, Malik b. Avf, Akra' b. Hâbis, Safvan b. Ümeyye, Süheyl, Hakim b. Hızam, Ebû Süfyan b. Haris b. Abdilmuttalib, Ala b. Cariye ile birlikte yüzer deve vermiştir. Ayrıca Said b. Yerbu ve Huveytb b. Abdiluzza'ya Ellişer deve verdi.⁵³ Bu nedenle bu kişiler yüz deve verilenler anlamında ashabü'l-mi'în (أصحاب المئين) diye isim-

⁵⁰ Vâkıdî, *el-Megazî*, 3/943.

⁵¹ Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesai, *Sünenü'n-Nesai*, (Kahire : el-Matbaatü'l-Meymeniyye, 1312) "Hibe", 1; Taberi, *Târîh*, 3/87.

⁵² Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebû Davud es-Sicistani, *Sünenü Ebû Davud*, thk. Muhammed Avvame. (Cidde : Darü'l-Kible li's-Sekafeti'l-İslamiyye, 1998/1419) "Cihad", 121; Nesai, "Hibe", 1.

⁵³ Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habib, *el-Münemmak fi ahhâri Kureys*, thk. Hurşid Ahmed Faruk (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1985), 422-423; Dineverî, *el-Maârif*, 342.

lendirilmiştir.⁵⁴ Ayrıca Hz. Peygamber Uyeyne ile birlikte Akra' b. Hâbis, Zeyd b. Hayl ve Alkame b. Ulâse arasında Hz. Ali'nin Yemen'den getirdiği tabaklanmış bir deri içerisinde henüz toprağından temizlenmemiş bir külçe altını paylaşmıştır.⁵⁵

Abdullah b. Mes'ûd'un rivayet ettiği bir habere göre Huneyn savaşında elde edilen ganimetleri taksim ederken Hz. Peygamber Uyeyne b. Hısn gibi kişilere fazlaca hisse vermesinden dolayı orduda bulunan bir kişinin ganimet taksiminde adil davranılmadığını söylemesi üzerine Abdullah b. Mes'ûd bizzat giderek durumu Hz. Peygamber'e bildirmiştir. Bu itham üzerine Hz. Peygamber yüzü kıpkırmızı bir şekilde: "Allah ve Rasûlü de adaletli davranmazsa başka kim adaletli davranabilir ki?" demiş biraz sustuktan sonra sözlerine şöyle devam etmiştir: "Mûsâ'ya Allah rahmet eylesin, bundan daha ağır eziyetlere uğramıştı da sabretmişti."⁵⁶

Yine burada sahabenin müellefe-i kulûb'e fazla pay verilmesini anlamlandıramadığını görmekteyiz. Nitekim Sa'd b. Ebû Vakkas, Hz. Peygamber'in Akra' b. Hâbis ile Uyeyne b. Hısn'a yüzer deve vermesine rağmen Cuâl b. Sürâka ed-Damrî'ye hiçbir şey vermemesini anlamlandıramayarak bunun sebebini sormuştur. Hz. Peygamber de Sa'd'a şu cevabı vermiştir: "Varlığım kudret elinde olan Allah' a yemin olsun ki Cuâl b. Sürâka, Uyeyne ve Akra' gibi bir yeryüzü dolusu kişiden daha hayırlıdır. Ancak ben onları kalpleri İslam'a ısınsın diye kolladım. Cuâl b. Sürâka'yı ise müslümanlığı ile baş başa bıraktım"⁵⁷ sözleriyle Uyeyne ve Akra' gibi kişilere aslında çok da değer vermediği sadece İslam'ın karşısında olmalarındansa yanında olmaları için onlara mal vererek müslümanların safında yer almalarını sağladığı anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in İslam'a bağlılığı tam olan Cuâl b. Sürâka'nın Uyeyne gibi kişilerle kıyaslanmasına razı olmaması Uyeyne gibi bedevî bir takım kişilerin menfaatleri icabı Hz. Peygamber'in yanında olduklarının ve İslam'ın gücü karşısında boyun eğmelerinden ötürü İslam ordusunda yer aldıklarını ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Anlatımlara göre Uyeyne b. Hısn Hevâzin esirleri arasından yaşlı bir kadını özgürlüğü için yakınları çok büyük meblağlar öderler diye seçip aldı. Hz. Peygamber'in kararıyla esirlerin Hevâzin temsilcilerine geri verilisi sırasında, Hz. Peygamber bu ihtiyar kadına karşılık altı deve verse de Uyeyne bu kadını azat etmeye yanaşmadı. Bu kadının oğlu her ne kadar annesi için 100 deve vermeyi teklif etse de Uyeyne yüz deveyi azımsayarak bu teklifi kabul etmedi. Kadın oğluna eğer kendisini kurtarmaktan vazgeçmiş gibi davranırsa Uyeyne'nin deve miktarını azaltacağını söyledi. Bunun üzerine kadının oğlu vazgeçmiş gibi dav-

⁵⁴ İbn Hişam, *es-Siretü'n-nebevi*, 2/493; Taberi, *Târîh*, 5/175; Ebû Muhammed b Ali b Ahmed b Saîd ez-Zahiri İbn Hazm, *Cevamiü's-sireti'n-nebeviyye* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2009), 146; Beyhakî, *Delailü'n-nübüvve*, 3/90.

⁵⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-şâhîh*, nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Megâzi", 62; Müslim, "Zekât", 144.

⁵⁶ Buhârî, "Edeb", 53; Müslim, "Zekât", 145.

⁵⁷ Vâkidi, *el-Megâzi*, 3/948; İbn Hişam, *es-Siretü'n-nebevi*, 2/496; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/231; Taberi, *Târîh*, 3/91.

ranarak Uyeyne'nin ayağına gelmesini bekledi. Uyeyne teklife razı olduğunu gelip söyleyince, kadının oğlu deve miktarını düşürdü. Her defasında Uyeyne deve miktarına razı olmuyor ancak daha sonra gelip razı olduğunu söylüyordu. Bunun üzerine kadının oğlu deve miktarını düşürüyordu. Bu durum Uyeyne altı deveyi almaya razı oluncaya kadar devam etmiştir. Ancak alacağı develer konusunda ısrarcı olan Uyeyne yine de Hz. Peygamber'in esirler için dağıttığı elbiseye el koyarak kadına vermemiştir.⁵⁸

Beni Anber Seriyesi İçin Gönderilmesi

Hız. Peygamber'in Huzâa ve Temîm kabilelerine zekâtlarını toplamak için gönderdiği zekât amiline Temîm Kabilesi'nin bir kolu olan Benî Anber kendilerinden alınan zekâtı çok görerek zekât vermeyi reddetmişler hatta müslüman Huzâalılarının zekâtlarını vermelerine de mani olmuşlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber bu kabilenin üzerine kimin yürümek istediğini sordu. O sırada İslam'ı benimsediği anlaşılan Uyeyne b. Hısn ortaya atıldı. Hz. Peygamber Muharrem 9/Mayıs 630'da aralarında muhâcir ve ensârdan kimsenin yer almadığı tamamen Uyeyne'nin kendi kabilesinden oluşan elli kişilik bir süvari birliğini Benî Anber'in üzerine gönderdi. Geceleri ilerleyerek gündüzleri saklanarak Benî Anber'in bulunduğu yere ulaşan Uyeyne ve birliğinin saldırıya geçmesi üzerine Benî Anber dağılmak zorunda kalmıştır. Bu seriye sonrasında Uyeyne, bu kabileden aldığı on bir erkek, on bir kadın ve otuz çocuktan oluşan elli iki esirle Medine'ye dönmüştür. Hz. Peygamber bu esirlerin Ramle bt. Hâris en-Neccâriyye'nin konağında tutulmasını emretmiştir.⁵⁹ Büyük bir ihtimalle Uyeyne bu olaydan sonra Hz. Peygamber tarafından Fezâre Kabilesi'nin zekâtlarını tahsil etmek için zekât amili olarak görevlendirilmiştir.⁶⁰

Benî Anber Seriyesi'nden sonra Temîm Kabilesi hem esirlerin durumunu görüşmek hem de İslâmiyet hakkında bilgi almak için ileri gelenlerinden oluşan yetmiş seksen kişilik bir heyeti Medine'ye yolladı. Utârid b. Hâcib başkanlığındaki Uyeyne'nin de içinde bulunduğu heyet Medine'ye ulaşır ulaşmaz esirlerin yanına giderek onları gördüler. Heyetlerini gören kadın ve çocuklar ağlamaya başlayınca hızlıca Mescid-i Nebevî'ye gidip "Ey Muhammed dışarı çık!" diye bağırma üzerine: "Hücrelerin arkasından sana bağırmanın çoğu senin yüce mertebeni anlamayan kimselerdir. Eğer sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretmelerdi şüphesiz onlar için daha iyi olurdu."⁶¹ ayetinin nazil olmasına sebep olmuştur. Hz. Peygamber onların ricası üzerine esirleri iade etmiştir. İbn Habîb ise esirlerin yarısını Hz. Peygamberin salıverdiği yarısını da fidye sonucu serbest bıraktığını kaydetmektedir.⁶² Hatta Uyeyne'nin getirdiği bu esirler arasında Hz. Âişe'nin yanında kalan bir kadın vardı. Hz. Peygamber'in bu esir kadın hakkında: "Bunu âzât et. Çünkü bu câriye İsmâil Peygamber evlâdındandır."⁶³ demesi

⁵⁸ Vâkîdî, *el-Megazî*, 3/954; İbn Hişam, *es-Siretü'n-nebevi*, 2/490; Taberî, *Târîh*, 3/88.

⁵⁹ Vâkîdî, *el-Megazî*, 3/975; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/254, 2/147, 6/180; Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/382.

⁶⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/142; Halife b. Hayyât, *Târîh*, 98.

⁶¹ *el-Hucurât* 49/4.

⁶² Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb, *Kitâbü'l-Muhabber*, thk. İlse Lichtenstadter (Beyrut: Dârü'l-Âfâkî'l-Cedîde, ts.), 125.

⁶³ Buhârî, "Megâzî", 69

üzerine Hz. Aişe bu kadını azat etmiştir. Safiyye bt. Beşame el-Anberiyeye adlı bu kadına heyet geldildikten sonra Hz. Peygamber Medine'de kalma ile kocasına gitmesi arasında bir tercih yapmasını seçenek olarak sunmuş, kadının kocasına dönmek istemesi üzerine Hz. Peygamber bu kadını kocasına göndermiştir.⁶⁴ Anlaşılan o ki Hz. Peygamber müslüman olanları bırakmış, olmayanları ise fidye karşılığında iade etmiştir.

Ridde Hareketlerinin İçerisinde Yer Alması

Uyeyne b. Hisn, Hz. Peygamber'in vefatından sonra irtidad ederek peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha b. Huveylid el-Esedî'ye katıldı.⁶⁵ Uyeyne b. Hisn, Tuleyha ile ortak hareket etmesiyle ilgili olarak "Ben Esed kabilesi ile aramızdaki ittifak bozulduğundan beri, Gatafân yurdunun sınırlarını bilemiyorum. Ben Câhiliye döneminde aramızda var olan ittifakı yenileyerek Tuleyha'ya yanında yer alacağım. Yemin ederim ki kendi anlaşmalımız kabilenin peygamberine tabi olmayı, Kureyşli peygambere tabi olmaya yeğlerim. Üstelik Muhammed ölmüş olmasına karşın Tuleyha sağdır." demiştir. Onun sözleriyle ikna olan kavmi de Tuleyha'ya tabi olmaya karar vermiştir.⁶⁶

27 Cemâziyelâhir 11/19 Eylül 632 tarihinde Hâlid b. Velîd 6000 kişilik bir ordu ile Tuleyha'nın karargâhının bulunduğu Büzâha mevkiine hareket etmiştir. 700 kişilik bir birlikle Uyeyne b. Hisn, Tuleyha'nın yanında yer alıyordu. Savaş başladıktan sonra Tuleyha kendisine vahiy gelmesini beklediğini gösteren bir tavırla abasına bürünüp bir kenara çekildi. Müslümanlar Tuleyha'nın askerlerini öldürdükçe Uyeyne, vahyin ve ilahi yardım ne zaman gelecek diye Tuleyha'yı sıkıştırıyordu. Savaşın kızıştığı bir esnada Uyeyne b. Hisn, çaresizce yardım umuduyla vahiy gelip gelmediğini sordu. Ancak Tuleyha, alakasız birtakım sözleri vahiy diye okumaya başlayınca Uyeyne onun yalancı olduğunu anlayarak taraftarlarıyla birlikte ondan ayrıldı. Bunun üzerine Uyeyne'nin komuta ettiği Fezâre kabilesi savaşı bırakıp çekildiler.⁶⁷ Peşlerini bırakmayan Hâlid b. Velîd Uyeyne ve yanındakileri esir alarak Medine'ye götürdü. Tuleyhâ da askerlerinin kaçtığını görünce karısıyla birlikte kaçarak Şam bölgesinde bulunan Kelb kabilesine sığındı.⁶⁸ Böylece Uyeyne'nin Ridde hareketleriyle beraber başladığı yeni bir peygamber yeni fırsatlar serüveni başlamadan bitmiş oldu. Ayrıca Uyeyne'nin Tuleyha'nın bir yalancı olduğunu ilan etmesi muhtemelen esir düştükten sonra affedilmesinin en önemli sebebi olmalıdır.

Uyeyne ve çevresinde savaşanlar esir alınarak Medine'ye götürülürken Medine sokaklarında çocuklar, "Ey Allah düşmanı! İmandan sonra küfre mi döndün?" deyince o, daha önce de gerçek anlamda iman etmediğini söyledi.⁶⁹ Her ne kadar Uyeyne'nin öldürülmesine karar verilmişse de artık İslâm'ı gerçek-

⁶⁴ İbn Habib, *Muhabber*, 96-97.

⁶⁵ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer el-Vâkidî, *Kitâbü'r-ridde maa nebze min futûhi'l-Irak*, thk. Yahyâ Ceburi (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1990), 49.

⁶⁶ Taberi, *Târîh*, 3/257.

⁶⁷ Vâkidî, *Kitâbü'r-ridde*, 91-92; Ebû Muhammed Ahmed İbn A'sem el-Kufî, *el-Fütûh*, thk. Ali Şîri (Beyrut: Dârü'l-Evdâ, 1991), 1/14.

⁶⁸ Vâkidî, *Kitâbü'r-ridde*, 94; Halife b. Hayyât, *Târîh*, 103.

⁶⁹ Dîneverî, *el-Maârif*, 303-304; Taberi, *Târîh*, 3/260.

ten kabullendiğine kanaat getiren Hz. Ebû Bekir onu affederek salıvermiştir.⁷⁰ Hatta Hz. Ebû Bekir onun birlikte esir düşen akrabalarına bile iyilikte bulunarak onları giydirdiği rivayet edilmektedir.⁷¹ Uyeyne'nin İslam ile ilişkisini ancak şu şekilde açıklayabiliriz. Hz. Peygamber döneminde müslüman olmuş sonra din-den dönerek Ridde hareketleri içerisinde yer almış sonra Hz. Ebû Bekir eliyle yeniden İslam'a dönmüştür.⁷²

Hz. Ömer Tarafından Müellefe-i Kulûb'den Çıkarılması

Hz. Peygamber döneminde müellefe-i kulûb kapsamında zekât alan Uyeyne, Zibrikan b. Bedr ve Akra' b. Hâbis ile Hz. Ebû Bekir'e gelerek kendilerine arazi tahsis edilmesini istemişlerdir. Halife de buna dair onlara bir yazılı emir verip o emri de onaylaması için Hz. Ömer'e göndermiştir. Ancak Hz. Ömer İslam'ın müellefe-i kulûbun desteğine artık ihtiyacı kalmadığını gerekçe göstererek getirdikleri belgeyi yırtıp "Bu, Allah'ın elçisinin kalplerinizi İslam'a ısındırmak için size verdiği bir paydı. Ancak bugün Allah dinini güçlendirdi. Eğer İslâm'da sebat eder ve müslüman olarak kalırsanız ne ala, aksi takdirde aramızda kılıçlar konuşur!" dediği nakledilir. Diğer taraftan Uyeyne b. Hısn pay almak üzere geldiğinde Hz. Ömer'in, "Hak Rabbinizdir, dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin"⁷³ mealindeki ayeti okuyup onu azarladığı anlatılır. Bunun üzerine bu kişiler Hz. Ebû Bekir'e dönüp dediler ki: "Halife sen misin yoksa Ömer mi? Sen bize yazılı emir verdin o ise emri yırtıp attı." Hz. Ebû Bekir'in "dilerse halife olur"⁷⁴ sözleriyle Hz. Ömer'in içtihadının aksine bir tavır takınmayacağını anladılar. Böylece Uyeyne ve yanındakiler müellefe-i kulûb kapsamından çıkarılmıştır. Hz. Peygamber'in müellefe-i kulûb saydığı bu şahıslar, devlet başkanlığı vasfıyla değil de, peygamberlik vasfıyla koyduğu bir hüküm olsaydı Hz. Ömer'in Uyeyne ve yanındakileri bu kapsamdan çıkarması mümkün olmazdı. Ancak Hz. Peygamber'in tasarruflarının inceliklerini çok iyi bilen Hz. Ömer onun devlet başkanı olarak verdiği bir kararı günün şartlarını dikkate alarak güncelleme noktasında ictihatta bulunmuştur.

Hz. Ömer Dönemindeki Faaliyetleri

Hz. Ömer'in halifeliği döneminde Uyeyne b. Hısn, Hz. Ömer ile yakın ilişkisi bulunan ve onun danışma kurulu içerisinde yer alan yeğeni Hür b. Kays b. Hısn'dan Hz. Ömer'in huzuruna çıkmak için aracılık etmesini istemiştir. Hz. Ömer'in huzuruna çıkınca; "Ey İbnü'l-Hattab! Bize bol mal vermiyorsun. Aramızda adaletle de hükmetmiyorsun" demesi üzerine Hz. Ömer bu söze çok sinirlenerek Uyeyne'nin üzerine yürümek için harekete geçer geçmez Hür araya girerek: "Müminlerin Emiri! Allah Nebisine: 'Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.'⁷⁵ buyurdu. Bu da cahillerdendir." diyerek Hz. Ömer'i yatıştırdı.

⁷⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'r-ridde*, 96; Ebû'l-Abbas Ahmed b. Yahya b. Cabir el-Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân* (Beyrut: Dârü'l-Hilal, 1988), 101.

⁷¹ Vâkıdî, *Kitâbü'r-ridde*, 96.

⁷² Ebû Bekr Muhammed ibn Hasan el-Ezdi İbn Düreyd, *el-İştikak*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun (Beyrut: Darü'l-Cil, 1991), 284.

⁷³ Kehf, 18/29

⁷⁴ Ebu Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân b. Cuvvân el-Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Tarih*, thk. Ekrem Ziya el-Ömerî (Beyrut: Müessesetü'l-Risale, 1981), 3/293-294.

⁷⁵ A'raf, 7/ 199

miştir.⁷⁶

Yine Uyeyne bir gün halifeye gelerek fetihler sonucunda Medine'ye getirilen acemlere karşı dikkatli olması ve onların Medine'den çıkarması gerektiği noktasında uyarmıştır. Hatta elini daha sonra Ebû Lü'lü'nün hançerleyeceği yere koyarak Halife'nin acemlerden biri tarafından yaralanmayacağından emin olmadığını bildirerek Halife'nin içinde bulunduğu tehlikeye işaret etmiştir.⁷⁷ Hz. Ömer yaralandıktan sonra Uyeyne'nin ne yaptığını sormuş Medine dışında Hecm veya Hacir adı verilen bir yerde olduğunu duyunca onun olmaları daha önceden gördüğünü ifade eden sözler söylemiştir.⁷⁸ Bu arada her ne kadar Belâzürî, Uyeyne'nin Hz. Ömer döneminde öldüğünü⁷⁹ rivayet etse de Uyeyne'nin Hz. Osman'ın döneminde hayatta olduğuna dair çok fazla bilgi bulunmamaktadır.

Hz. Osman ile Arasında Geçenler

Hz. Osman'ın eşlerinden Ümmü'l-Benîn, Uyeyne'nin kızıydı. Belki biraz da bu sebeple bir defasında Uyeyne'nin izin almadan evinin içine girmesine Hz. Osman çok kızmıştır. Fakat o Hz. Peygamber'e hayattayken benzer bir durumda söylemiş olduğu "Ben hiçbir Mudarlı'nın evine girmekten engellenmedim"⁸⁰ sözünü tekrar etmesi İslam'ın onda mevcut olan Câhiliye hayat tarzında çok büyük değişikliklere neden olmadığını gözler önüne sermiştir. Bu davranışı üzerine damadı olan Hz. Osman, Uyeyne'ye bunu Hz. Ömer döneminde yapsa başına neler geleceğini sorunca Uyeyne: "Ömer bize verirse zengin eder korkutursa çekinirdik."⁸¹ diyerek her ne kadar araları iyi olmasa da aslında Hz. Osman'a nisbetle Hz. Ömer'e daha çok itibar ettiğini ortaya koymuştur.

Bu konuşma sonrasında Hz. Osman, kayınpederi Uyeyne'yi akşam yemeğine davet etmiş, o da oruçlu olduğunu söylemiştir. Hz. Osman'ın geceleyin ne orucu tuttuğunu sorması üzerine gece orucunun kendisine gündüz orucundan daha iyi geldiğini söylemiştir.⁸² Her ne kadar yaşı nedeniyle oruç tutmaması halinde kimse onu kınamayacak olsa da onun bu laubali tavırları Uyeyne'nin İslâm'ı içten benimseyip benimsemediği noktasında her zaman şüpheyle yaklaşılmasına neden olmuştur.⁸³ Hatta Vâkidî, Medine çevresinde münafık bedevî-

⁷⁶ Buhârî, "Tefsir", Süre 7, 5, İ'tisâm, 2, 28

⁷⁷ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 10/328; Ebû'l-Kâsım Sıkatüddin Ali b Hasan b Hibetullah İbn Asakir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, thk. Ömer b. Garame el-Amri (Beyrut: Dârü'l-Fıkr, 1995), 44/408.

⁷⁸ Ebû Abdullah Muhammed b Sa'd İbn Sa'd, *el-Cüz'ü'l-Mütemmim li Tabakatı İbn Sad: (et-tabakatü'r-rabia mine's-sahabe min men esleme inde fethi Mekke ve ma badeha)*, thk. Abdülazîz Abdullah es-Sellûmî (Taif: Mektebetü's-Sadık, 1995), 562; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 10/428; İbn Asakir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 44/408.

⁷⁹ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 10/328.

⁸⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/181; İbn Abdülber, *el-İstiab*, 3/1250; Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b Muhammed İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe fi ma'rifeti's-sahabe*, thk. Ali Muhammed Muavvid-Adil Ahmed Abdülmevcud (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 4/318; Bürrî, *el-Cevhera fi nesebi'n-Nebi ve ashabihi'l-aşere*, 1/358.

⁸¹ Ebû'l-Hasan Ali b Ömer b Ahmed Dârekutnî, *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*, thk. Muvaffak İbn Abdülkadir (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1986), 3/1602; İbn Abdülber, *el-İstiab*, 3/1250; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 4/318.

⁸² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/181; Bürrî, *el-Cevhera fi nesebi'n-Nebi ve ashabihi'l-aşere*, 1/358.

⁸³ Bünyamin Erul, "Uyeyne b. Hısn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, 2012), 42/241.

lerin bulunduğunu bildiren âyette⁸⁴ Uyeyne ve kabilesinin de kastedildiği kanaatindedir.⁸⁵

Ölümü

Her ne kadar Uyeyne'nin vefat tarihi ile alakalı olarak kaynaklarda bir kesinlik yer almıyorsa da Hz. Osman'ın hilâfetinin ikinci devresine kadar yaşadığı anlaşılan Uyeyne'nin hayatının son dönemlerinde kör olduğu rivayet edilmektedir.⁸⁶ İmam Şâfiî Uyeyne ve Tuleyha'nın Hz. Ömer tarafından öldürüldüğünü bildirmektedir.⁸⁷ İbn Hacer ise Uyeyne'nin dinden döndüğü gerekçesiyle Hz. Ömer tarafından öldürüldüğü rivayetini Şâfiî'den başka hiç kimsenin bahsetmediğini, şayet bu haberin doğru olması durumunda Uyeyne'nin sahâbî sayılamayacağını söylemektedir. Yine ona göre Hz. Ömer, muhtemelen tekrardan İslâm'ı benimsediği için Uyeyne'yi öldürmemiştir.⁸⁸ Muhtemelen bu bilgi Hz. Ömer'in ridde hareketleri esnasında Hz. Ebû Bekir döneminde onların öldürülmesine dair verdiği ictihadla alakalı olmalıdır. Ayrıca onu affeden Hz. Ebû Bekir'dir. Uyeyne'nin Hz. Ömer'in hilafeti döneminde herhangi bir şekilde irtidat içerisinde yer aldığına dair bir bilgi hiçbir kaynakta yer almamaktadır. Her ne kadar gitgellerle dolu bir hayat yaşasa da kaynaklar onu Mekke Fethi sonrasında müslüman olanlar içerisinde zikretmektedir. Adı bir çok rivayette geçmesine rağmen Uyeyne'den sadece şu haber nakledilmiştir:

عَنْ عِيْنَةَ بْنِ حِضْنٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "إِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أَجْرَ نَفْسِهِ بِشَيْعِ بَطْنِهِ وَعَقْفِهِ فُرْجِهِ".

Uyeyne b. Hısn'dan Hz. Peygamberin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mûsâ (a.s.) kendini yaşatacak kadar az yemesi ve ifetli olmasıyla kendini ödüllendirdi.⁸⁹

Kişiliği

Câhiliye Arap Bedevîsinin karakteristik bir örneği olan Uyeyne b. Hısn kendisi ve geçmişiyile övünmeyi severdi. Câhiliye asabiyetini tam olarak üzerinde görebileceğimiz biriydi. Nitekim bir gün Abdullah b. Mes'ûd'a "Ben yüce önderlerin oğluyum" demesi üzerine Abdullah "O kişi Yusuf b. Yakub b. İshak b. İbrahim'dir" diye cevap vererek onu susturmuştur.⁹⁰

Bir defasında Uyeyne b. Hısn, izinsiz bir şekilde Hz. Peygamberin huzuruna girmiştir. O esnada yanında Hz. Aişe bulunduğu için Hz. Peygamber, "Hani izin isteme yok mu?" diyerek Uyeyne'ye tepkisini göstermesine rağmen Uyeyne "Ben kendimi bildim bileli Mudar'dan hiç kimseden izin istemedim." diye kaba bir karşılık vererek izin almaya gerek duymadığını açıkca beyan etmiştir. Daha

⁸⁴ Tevbe 9/101

⁸⁵ Vâkıdî, *el-Megazî*, 3/1025, 2/1072.

⁸⁶ İbn Sa'd, *Mütemmim li Tabakat*, 563; Dineverî, *el-Maârif*, 304; Bürri, *el-Cevhera fi nesebi'n-Nebi ve ashabi'l-aşere*, 1/359.

⁸⁷ Ebû Abdullah Muhammed b İdris Şâfiî, *el-Üm* (Beyrut: Dârü'l-Marife, 1990), 1/295.

⁸⁸ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsabe*, 4/641.

⁸⁹ Dârekutnî, *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*, 4/2248; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsabe*, 4/639.

⁹⁰ Dârekutnî, *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*, 3/1602; İbn Abdülber, *el-İstiab*, 3/1250; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, 4/318.

sonra sözüne “Yanıdaki Hümeýra da kim?” diyerek küçümser bir edayla Hz. Aişe’yi sormuş Hz. Peygamber de “O müminlerin annesi Aişe’dir.” diye cevap vermiştir. Uyeyne daha da ileri giderek “Senin için hanımlarımın en güzelinden vazgeçeyim mi?” diyerek kendi hanımını Hz. Peygambere teklif etmiştir. Uyeyne’nin tüm kabalığına rağmen Hz. Peygamber Ahzab 52. ayete atıfta bulunup Allah’ın yeni bir evlilik yapmasını yasakladığını söyleyerek Uyeyne’nin teklifini nazikçe reddetmiştir. Uyeyne ayrılınca buna öfkelenen Hz. Aişe onun kim olduğunu sormuş Hz. Peygamber de “itaat edilen ahmak bir adam” cevabını vermiştir. Başka bir defa Hz. Peygamber, Uyeyne’nin uzaktan geldiğini görünce hoşnutsuzluğunu beyan etmiş fakat yanına geldiğinde iltifat edip güler yüz göstermiştir. Bunun nedenini soranlara da insanların en kötüsünün, şerrinden emin olunmak için kendisine izzet ve ikramda bulunulan kimse olduğunu söylemiştir.⁹¹ Hz. Peygamber’in torunlarından birini öptüğünü görünce kendisinin on çocuğu olduğu halde hiçbirini öpmediğini söylemesi üzerine Hz. Peygamber “Merhamet etmeyene merhamet olunmaz” dediği kişilerden biri yine Uyeyne’dir.⁹² Aynı hadisin başka tarihlerinde bu kişinin Akra’ b. Hâbis olduğu rivayet edilmektedir.⁹³ Muhtemelen her ikisinin birlikte geldiği bir esnada bu olayın cereyan etmesi sebebiyle her iki şekliyle de hadisi kaynaklarda görmekteyiz.

Bir gün Hz. Peygamber bir atı gösterek Uyeyne’ye “ben senden daha iyi at kullanırım” demesi üzerine Uyeyne’nin “ben de senden daha iyi adam kullanırım” demesi⁹⁴ Hz. Peygamber’in muhabbet konusu açmak için söylediği bir sözü bile yarış haline getirerek cevaplaması Uyeyne’nin kaba uslubunun bir örneğidir.

Uyeyne ile birlikte Akra’ b. Hâbis, bir gün Hz. Peygamber’e geldiklerinde onun Bilal, Suheyb, Ammâr ve Habbâb gibi sosyal ve ekonomik açıdan toplumun en zayıflarıyla birlikte oturup sohbet ettiğini görünce canları sıkılmış ve o sahâbileri küçümsemişlerdir. Nihayet Hz. Peygamber ile yalnız kalınca kendileri gibi önde gelen kimselerle sıradan insanların yan yana oturmaması gerektiğini söyleyerek ayrıcalık talep etmişlerdir. Bu olay üzerine de En’âm suresi 52-54. ayetler ile Kehf suresi 28. ayet nazil olmuştur.⁹⁵ Bu görüşme sırasında Hz. Peygamber’den bir şeyler talep etmiş olmalı muhtemeldir. Bunun üzerine Hz. Peygamber Uyeyne b. Hısn ile Akra’ b. Hâbis’e istedikleri şeylerin verilmesini için Muâviye’ye bölgelerinde bulunan zekât memuruna verilmek üzere ödeme emri içeren bir mektup yazdırdı. Akra’ mektubunu alarak sarığının içine koydu. Uyeyne ise mektubunu alıp Hz. Peygamber’in yanına gelerek: “Ey Muhammed! Benim, Mütelemmis’in Sayfası⁹⁶ gibi içinde ne yazılı olduğunu bilmediğim bir

⁹¹ Buhârî, “Edeb”, 38, 48, 82.

⁹² Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, nşr. Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî (Beyrut: y.y., 1405/1985.), 12/17.

⁹³ Buhârî, “Edeb”, 18

⁹⁴ Ebû Nuaym Ahmed b Abdullah b İshak İsfahanî Ebû Nuaym, *Ma’rifetü’s-sahabe*, thk. Adil b Yusuf el-Azizî (Riyad: Dâru’l-vatan li’n-neşr, 1998), 4/248.

⁹⁵ Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid Rebei Kazvini İbn Mace, *Sünenu İbn Mace*, thk. Halil Me’mun Şiha, (Beyrut : Dâru’l-Ma’rife, 1996/1416), “Zühd”, 7.

⁹⁶ Sahifetü’l-Mütelemmis bir Arap deyimidir. Görünüşü hayırlı fakat içeriği kötü olan durumlarda →→

mektubu kabileme götürceğimi mi zannediyorsun?” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber mektubu alarak içeriğini ona söylemiştir.⁹⁷ Genel olarak bu olay Hz. Peygamber’in okuma yazma bilip bilmediği noktasında değerlendirilse⁹⁸ de esas itibariyle bedevî zihniyetin Hz. Peygamber’e bakış açısını ortaya koyan önemli bir gösterge gibidir.

Uyeyne'nin Hz. Peygamber'e karşı kaba ve saygısız tavrına rağmen Hz. Peygamber devamlı olarak ona saygılı davranmıştır. Ona her seferinde bu denli hürmetkâr davranmasının altında muhtemelen onun bir reis olarak kabilesini temsil etmesi yatmaktadır. Bunun en güzel örneği bir gün Hz. Peygamber'in Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer ile birlikte ve yerde otururken Uyeyne'nin gelmesi üzerine minder getirilerek altına serilmesini emretmesi ve onun üstüne oturtmasıdır. Daha sonra bir kavmin büyüğü ayağa kadar gelirse ona ikramda bulunulmasını tavsiye etmiştir.⁹⁹

Sonuç

Uyeyne b. Hısn örneğinde olduğu gibi Cahiliye bedevîlerinin Hz. Peygamber ile kurdukları ilişkiyi göz önüne alacak olursak çoğunluğunun görünüşte İslam'ı kabul eden veya Mekke Fethi'nden sonra Hz. Peygamber'in karşısında duramayacaklarını anlamaları nedeniyle mecburen İslam dairesine giren kimseler olduğu görülür. Bu nedenle Uyeyne'nin imana ve İslam'a karşı olan tavrını da tam bu yönde düşünmemiz gerekir. İmanı Hz. Peygamber ile yapılan bir bey'at olarak düşünen Uyeyne Hz. Peygamber'in vefatıyla birlikte hemen savrulma yoluna gitmiştir. Yüzyıllardır devam eden Câhiliye Arap bedevî yaşam tarzının onlar için kolay bırakılabilir bir gelenek olmadığını anlamaktayız. İslam'ın inşa etmeye çalıştığı yeni hayat tarzı sahip oldukları başına buyruk yaşamlarından, ahlak sistemlerinden ve görece özgürlüklerinden vazgeçmek anlamına geldiği için Câhiliye Arap bedevîsinin son peygamber ile olan irtibatı hep gelgitler barındırmıştır. Bu nedenle Hz. Peygamber'in bedevîler ile olan ilişkisi iyi değerlendirilirse İslam'ın nasıl bir toplum inşa etmek istediği daha iyi anlaşılabilir.

Netice olarak İslam'ın ilk vahyin geliş sürecinden itibaren medenî olan insana hitap ettiği ve Kur'an'ın muradını medeni olan insanın anladığı/anlamlandığı söyleyebiliriz. Bedevîlerin yapı itibariyle İslam'ın yıkmaya çalıştığı örf, adet ve anane noktasında daha bağnaz olmaları onların hem son peygamberi hem de son mesajı anlamalarında gecikmelerine sebep olmuştur.

→ →

söylenen bir sözdür. Mütelemmis ve Tarafe dönemlerinin Lahmî kralı Amr b. Hind'i hicveden şiirler söylemeleri sebebiyle onlara mühürlü birer mektup vererek lâıyk oldukları hediyeleri almak üzere Bahreyn valisine götürmelerini istedi. Mükâfat hevesiyle yola düşen Mütelemmis ve Tarafe, Necef yakınlarına geldiklerinde yolda karşılaştıkları bir adamın onları ölüm fermanını kendi elinde taşıyan adama benzetmesi üzerine Mütelemmis mektubu açarak içeriğini gördü. Tarafe' mektubunu açmaya razı olmayarak yalnız olarak mektubunu götürmüş ve sonuç olarak öldürülmüştür. Bu olaydan sonra Mütelemmis'in Sayfası bir Arap atasözüne dönüşmüştür.(Bk. Ebü'l-Abbas Raviye Mufaddal b Muhammed ed-Dabbi, *Emsâlü'l-Arab* (Beyrut: Dârü'l-Mektebeti'l-Hilal, 1424), 122-124.)

⁹⁷ Ebu Davud, "Zekât", 24

⁹⁸ Ahmet Önkal, "Hz. Peygamber'in Ümmiliği", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1986), 256.

⁹⁹ Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Tarih*, 3/408; Ebü Nuaym, *Ma'rifetü's-sahabe*, 4/247.

Kaynaklar

- » Abdürrezzâk, Ebû Bekr Abdürrezzâk b Hemmam. *el-Musannef*. 11 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1983.
- » Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. nşr. Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî. Beyrut: y.y., 1405/1985.
- » Belâzürî, Ebû'l-Abbas Ahmed b Yahyâ b Cabir. *Ensâbü'l-eşraf*. thk. Süheyl Zekkâr, Riyad Zirikli. 13 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1. Baskı., 1996.
- » Belâzürî, Ebû'l-Abbas Ahmed b. Yahya b. Cabir. *Fütûhu'l-büldân*. Beyrut: Dârü'l-Hilal, 1988.
- » Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b el-Hüseyn b Ali. *Delailü'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli sahibî's-şeria*. thk. Abdülmu'ti Kal'aci. 7 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988.
- » Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-şâhih*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- » Bürrî, Muhammed b. Ebu Bekr b. Abdullah b. Musa. *el-Cevhera fi nesebi'n-Nebi ve ashâbihi'l-aşere*. Riyad: Darü'r-Rifaî, 1983.
- » Cevad Ali. *el-Mufassal fi tarihi'l-Arab kable'l-İslâm*. 20 Cilt. Beyrut: Darü's-Sâki, 2001.
- » Dabbî, Ebû'l-Abbas Raviye Mufaddal b Muhammed. *Emsâlü'l-Arab*. Beyrut: Dârü'l-Mektebetü'l-Hilal, 1424.
- » Dârekutnî, Ebû'l-Hasan Ali b Ömer b Ahmed. *el-Mu'telif ve'l-muhtelif*. thk. Muvaffak İbn Abdülkadir. 5 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1., 1986.
- » Dîneverî, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe. *el-Maârif*. thk. Servet Ukkâşe. Kahire: Dârü'l-Maârif, 1969.
- » Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistani, *Sünenu Ebû Davud*, thk. Muhammed Avvame. Cidde : Darü'l-Kible li's-Sekafeti'l-İslamiyye, 1998/1419.
- » Ebû Nuaym, Ebû Nuaym Ahmed b Abdullah b İshak İsfahanî. *Ma'rifetü's-sahabe*. thk. Adil b Yusuf el-Azizî. 7 Cilt. Riyad: Dâru'l-vatan li'n-neşr, 1998.
- » Eminoglu, Ali. *Şekil ve Muhteva Yönünden Muallakât Kasideleri*. Konya: Aybil, 1., 2017.
- » en-Nabiğatü'z-Zübyânî. *Divanü'n-Nabiğatü'z-Zübyânî*. thk. Hanna Nasr Hitti. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1991.
- » Erul, Bünyamin. "Uyeyne b. Hisn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/240-242. İstanbul, 2012.
- » Fesevî, Ebu Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân b. Cuvvân. *el-Ma'rife ve't-Tarih*. thk. Ekrem Ziya el-Ömerî. Beyrut: Müessesetü'l-Risale, 1981.
- » Halife b. Hayyât, Ebû Amr eş-Şeybani. *Târîh*. thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî. Beyrut: Daru'l-Kalem, 1367.
- » Hassan b. Sabit. *Divanu Hassan b. Sabit*. thk. Abd E. Ali Muhennâ. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- » İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b Abdullah b Muhammed Kurtubî. *el-İstıab fi ma'rifeti'l-ashab*. thk. Ali Muhammed Bicavî. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Cil, 1. Baskı., 1992.
- » İbn Asakir, Ebû'l-Kâsım Sikatüddin Ali b Hasan b Hibetullah. *Târîhu medîneti Dimaşk*. thk. Ömer b. Garame el-Amri. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1995.
- » İbn A'sem el-Kufî, Ebû Muhammed Ahmed. *el-Fütûh*. thk. Ali Şîri. Beyrut: Dârü'l-Evdâ, 1991.
- » İbn Düreyd, Ebû Bekr Muhammed ibn Hasan el-Ezdi. *el-İştikak*. thk. Abdüsselam Muhammed Harun. 1 Cilt. Beyrut: Darü'l-Cil, 1., 1991.
- » İbn Habib, Ebû Ca'fer Muhammed. *el-Münemmak fi ahbâri Kureyş*. thk. Hursîd Ahmed Faruk. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1985.
- » İbn Habib, Ebû Ca'fer Muhammed. *Kitâbü'l-Muhabber*. thk. Ilse Lichtenstadter. Beyrut: Dârü'l-Âfâkı'l-Cedîde, ts.
- » İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b Ali. *el-İsabe fi temyizi's-sahabe*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcud. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1., 1995.
- » İbn Hazm, Ebû Muhammed b Ali b Ahmed b Saîd ez-Zahiri. *Cevamiü's-sireti'n-nebeviyye*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.
- » İbn Hibban, Ebû Hâtim Muhammed b Hibban b Ahmed et-Temîmî. *es-Siretü'n-nebeviyye ve ahbarü'l-hulefa*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekafiyye, 2000.
- » İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdülmelik. *es-Siretü'n-nebevi*. thk. Mustafa es-Sekka. 2 Cilt. Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebi, 1955.
- » İbn Mace, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid Rebei Kazvini, *Sünenu İbn Mace*, thk. Halil Me'mun Şiha Beyrut : Dârü'l-Ma'rife, 1996/1416.
- » İbn Manzur, Ebû'l-Fazl Muhammed b Mükerrrem b Ali el-Ensârî. *Lisanü'l-Arab*. Beyrut : Dâru Sadır, 1414.
- » İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebir = et-Tabakatü'l-Kübra*. thk. Ali Muhammed Ömer. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 1. Baskı., 2001.

- » İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b Sa'd. *el-Cüz'ü'l-Mütemmim li Tabakatı İbn Sad: (et-tabakatü'r-rabia mine's-sahabe min men esleme inde fethi Mekke ve ma badeha)*. thk. Abdülazîz Abdullah es-Sellûmî. Taif: Mektebetü's-Sadık, 1995.
- » İbn Seyyidünnas, Ebû'l-Feth Fethuddin Muhammed b Muhammed. *Uyûnü'l-eser fi fununi'l-megazi ve's-şemail ve's-siyer*. 2 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kalem, 1993.
- » İbnü'l-Esir, Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b Muhammed. *Üsdü'l-gabe fi ma'rifeti's-sahabe*. thk. Ali Muhammed Muavvid-Adil Ahmed Abdülmevcud. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Baskı., 1994.
- » İbnü'l-Esir, Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b Muhammed b Abdülkerim. *el-Kâmil fi't-tarih*. thk. Amr Abdüsselam Tedmürî. Beyrut: Darü'l-Kitabi'l-Arabî, 1997.
- » Makrizî, Ebû'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b Ali b Abdülkadir. *İmtaü'l-esmâ' bima li'n-nebi mine'l-ahvâl ve'l-emval ve'l-hafede ve'l-metâ'*. thk. Muhammed Abdülhamid en-Nemisi. 14 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999.
- » Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-şahîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: y.y., 1374-75/1955-56.
- » Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesai, *Sünenü'n-Nesai*, Kahire : el-Matbaatü'l-Meymeniyye, 1312.
- » Önkâl, Ahmet. "Hz. Peygamber'in Ümmiliği". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1986), 249-262.
- » Şâfiî, Ebû Abdullah Muhammed b İdris. *el-Üm*. Beyrut: Dârü'l-Marife, 1990.
- » Taberi, Ebû Cafer Muhammed b Cerir b Yezid. *Târihü't-Taberî: Târihü'l-Ümem ve'l-Mülûk*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. 11 Cilt. Kahire: Dârü'l-Meârif, 1960.
- » Vâkidî, Ebû Abdullah Muhammed b Ömer. *el-Megazî*. thk. Marsden Jones. Beyrut: Darü'l-Âlemî, 1989.
- » Vâkidî, Ebû Abdullah Muhammed b Ömer. *Kitâbü'r-ridde maa nebze min futûhi'l-Irak*. thk. Yahyâ Ceburi. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Baskı., 1990.